

Produktivt,
improduktivt,
reproduktivt.
Vad menas med
'arbete'?

KRÖNIKA

"Även när lägenheten
lämnar mig ska jag
med stolthet säga
att jag gjorde allt för
att den skulle stanna."

TANTPATRULLEN REDO

Passion för pension

Medborgarägt
kooperativ blev
vägen fram

Marknadsvården
- en parallell vård
på framväxt

Johan Jönson är
poeten som inte
räds grovt språk

Intervju om
Vänsterpartiets
syn på försvaret

FOTO: HASSE HEDSTRÖM

4

Nätjättarnas intåg

Vad händer med Sverige när nätjättarna tar över marknaden med robotar och digital övervakning, och vem betalar priset för billiga böcker och fraktfria leveranser?

ILLUSTRATION: MIA FERNAN

24

Vem är vården till för?

Vad blir effekterna på välfärden när vinstdrivande aktörer tar sig in på marknaden? Ska de med pengar få tillgång till bättre vård?

FOTO: MAGNUS LIAM KARLSSON

30

Poesins rockstjärna

Han kallas provokatörpoeten. Johan Jönson växte upp i en miljö utan litteratur, men har med sitt grova språk och säregna stil blivit känd för sina skildringar av arbete.

När man flyttar runt på andrahandsmarknaden är det som att ständigt börja om med någon ny, även fast såren från den förra inte helt har läkt.

Tone Schunnesson, sidan 9

FOTO: CLAUDIA MENA

Hör av dig till Rött!

Åsa Mattsson, redaktör
asa.mattsson@riksdagen.se

Sam Carlshamre, politisk redaktör
samuel.carlshamre@riksdagen.se

Martin Thåström, reporter
martin.thastrom@vansterpartiet.se

Agnes Stuber, bildredaktör/formgivare
agnes.stuber@vansterpartiet.se

Har du frågor om ditt medlemskap? Behöver du adressändra eller vill du inte ha tidningen?

Kontakta medlemsservice på:
08-617 51 25
medlemsservice@vansterpartiet.se

Rött utges av Vänsterpartiet. Ansvarig utgivare: Aron Etzler **Redaktör:** Åsa Mattsson asa.mattsson@riksdagen.se 070 338 25 39
Omslag: Magnus Liam Karlsson **Formgivning:** Agnes Stuber **Postadress:** Rött, Vänsterpartiet, Riksdagen, 100 12 Stockholm **Tryck:** Billes AB, 2022
Prenumeration & adressändring: Pren. 200 kr/4 nr, medlemsservice@vansterpartiet.se 08-617 51 25 **Annonssinfo:** www.vansterpartiet.se/rott
Utgivning: 4 nummer per år, ca 30 000 ex. **Taltidning:** Beställ Daisyskiva via 08-615 66 60 tidningar@irismedia.se eller lyssna på www.vansterpartiet.se/rott

Vi måste backa varandra

När jag växte upp var det ingen som pratade om klimatkrisen. Krigen var avlägsna. Jag visste inte vad en pandemi var.

Idag är det annorlunda. Många barn i Sverige känner inte bara oro inför framtiden i förhållande till bostadsbrist och ett stressigt arbetsliv. Till våra barn lämnar vi inte bara en sönderprivatiserad välfärd utan en överhängande klimatkatastrof och ärren av en pandemi. Och på detta – ett krig i vårt närområde.

Vad är vårt ansvar? Vi som är vuxna. Vi som är vänster.

Jag tror att vi måste möjliggöra deras drömmar om något bättre.

Då är det viktigt att ha större ambitioner än att bara ha rätt. Ett vänsterparti för framtiden är ett parti som också får rätt och visar på en annan väg.

När vi stoppade marknadshyrorna drog vi en gräns för årtiondens privatiseringar. I höstbudgeten fick vi till stora förbättringar av sjukförsäkringen. Genom att tvinga regeringen till förhandlingsbordet fick vi fram förslag om höjningar av de lägsta pensionerna.

Precis som kongressen slog fast behöver vi ha en roll och ett tilltal som öppnar för fler att se sig som vänster. För att tackla klimatkrisen

behövs ett stort och brett parti som ser att det är samhällets uppgift att ställa om och att det inte går att lita på marknaden. För att hindra effekterna av nya pandemier behövs ett starkt vänsterparti som vet att det inte går att stycka upp sjukvården och dra ner på äldreomsorgen.

Vänsterpartiet är sprunget ur fredsörelsen. Samtidigt får vi aldrig vara naiva inför omvärlden. Genom att rusta vårt totalförsvar, även den civila delen, har vi en möjlighet att undvika att dras in i stormakternas krigshets och förbli alliansfria.

Nu stundar en valrörelse där vi behöver behålla fokus och backa varandra. Vi har möjlighet att vända utvecklingen så att våra barn och barnbarn ska kunna växa upp i fred och frihet, med en välfärd som inte gör skillnad på folk och folk, och på en levande planet.

Vi behöver få rätt, inte bara ha rätt. Och det ska vi göra. Tillsammans.

**Vi har
möjlighet
att vända
utvecklingen.**

HANNA GERDIN

TILLFÖRORDNAD PARTISEKRETERARE

- Jag var rädd att vi skulle bli straffade om vi klagade för mycket, berättar Tushar Miaji om sin tid som anställd på Zalando.

Den lagrade vreden

Vår mat körs ut på moped, skåpbilar dyker upp med våra paket, hemsidor erbjuder billigt allt vi kan tänkas behöva. Men vad händer med Sverige när nätjättarna gör intåg, vem betalar priset för billiga böcker och fraktfria leveranser?

I Brunna strax norr om Stockholm ligger Zalandos svenska lager. Här arbetar mer än 400 personer med att packa skor och kläder åt kunder i hela landet. De flesta är anställda genom olika bemanningsföretag. Här arbetade också Tushar Miaji mellan 2018 och 2021. Precis som många av det andra anställda var han nyanländ i Sverige, och för att få ett permanent uppehållstillstånd krävdes det att han hade ett fast arbete.

– I början var jag glad att ha hittat ett fast jobb med heltid, men det märktes snabbt att det inte var något bra ställe att arbeta på, arbetsmiljön var väldigt dålig, berättar Tushar Miaji.

Han arbetade med att packa varupaket, med ett minimikrav på 92 paket packade och klara varje timme. Arbetstakten övervakades noga av area managers, de närmsta cheferna, och den som inte klarade av att hålla det omänskliga tempot kunde räkna med utskällningar och varningar.

– Cheferna kunde gå runt på golvet och skrika att man fick välja mellan att

klara jobbet eller sticka därifrån. De övervakade hur många paket vi packade, de höll koll på hur ofta vi gick på toaletten varje dag. Mer än två gånger på åtta timmar blev man kallad till samtal dagen efter. Samtalen var hotfulla och de sa ofta att man skulle bli av med jobbet om man inte skärpte sig.

Cheferna hårda mot de som klagade

Att många av de anställda behövde sitt jobb för att få stanna i landet gjorde att få vågade säga ifrån. Cheferna var extra hårda mot de som klagade, och pressade de som hade ärenden hos Migrationsverket att arbeta extra hårt. När Tushar Miaji tog upp den dåliga arbetsmiljön och låga övertidsersättningen med en av sina chefer fick han höra att Zalando var ett tyskt företag, och att det därför gällde tyska regler.

– Vi jobbar ju i Sverige, sa jag, då måste det vara svenska regler. Men de fortsatte att pressa oss. Jag vågade först inte prata med de andra anställda om hur vi behandlades, jag var rädd att vi skulle bli straffade om vi klagade för mycket. Till slut förstod

De höll koll på hur ofta vi gick på toaletten.

Julia Lindblom, journalist och författare till boken *Amazon: Bakom framgången*, kommer under året att föreläsa om sin bok, om facklig organisering och den nya ekonomins arbetsvillkor. Är det av intresse för er partiförening, kontakta henne på info@julialindblom.se!

Granskande bok. Julia Lindblom har skrivit om nätföretaget Amazon.

"Jag vågade först inte prata med de andra anställda om hur vi behandlades."

jag att någon behövde göra något för att vi skulle få det bättre. Jag blev den enda på arbetet som pratade om arbetsmiljö och om våra rättigheter.

Genom Folkets hus i Husby fick arbetarna på Zalando till slut hjälp av fackförbundet Syndikalisterna att organisera sig. Flera av de anställda anordnade en demonstration för att företaget skulle uppmärksamma de problematiska arbetsvillkoren. Svaret blev istället ett varnande brev.

Idag arbetar Tushar Miaji inte längre hos Zalando. Han upplevde att han övervakades och straffades för sin frispråkighet kring arbetsvillkoren på lagret.

– Alla som får sitt permanenta uppehållstillstånd slutar på Zalando. Det är en hemsk arbetsplats. Jag vet att många av cheferna där fortfarande är arga på mig för att jag fick andra anställda att förstå att de hade rättigheter på jobbet. Det är inte rätt, det är jag som borde vara arg på dem för att de utnyttjat oss, slår Tushar Miaji fast.

Fler syndare bland nätjättarna

Zalando är inte ensam syndare bland e-handelsbolagen. Julia Lindblom är journalist på tidningen Arbetaren och rapporterar om arbetsmarknadsfrågor. Förra året publicerade hon boken *Amazon: Bakom framgången*, en djupdykning i företagets verksamhet i Sverige och Europa.

– Arbetsvillkoren på Amazons lager får förhållandevis mycket uppmärksamhet, men mycket är inte unikt för dem. Det har funnits problem med de stora nätföretagen länge. De senaste åren har det kommit flera stora granskningar av arbetsmiljön på både Zalandos och Apoteas lager. Deras anställda har kollektivavtal och utåt sett verkar allt gå rätt till, men ett kollektivavtal löser inte allt. Det är fortfarande ett tungt och monotont arbete utan möjlighet till rotation. Företagen övervakar fortfarande sina anställda digitalt för att driva upp arbetstakten och många av arbetarna har fortfarande osäkra anställningar och vågar inte protestera mot missförhållanden, förklarar Julia Lindblom.

Robotar driver upp tempot

Sättet Amazon driver sina lager på är alltså inte unikt, men det amerikanska jätteföretaget leder ändå utvecklingen i att ta de anställdas agens ifrån dem. Robotiseringen och den digitala övervakningen har gått längre hos dem än hos konkurrenterna. 2012 köpte företaget robottillverkaren Kiva Systems, och idag hjälper mer än 200 000 logistikrobotar Amazon att driva upp tempot bland lagerarbetarna. Julia Lindblom beskriver hur en ny robot måste packas med rätt paket och scannas med den anställdas handdator var sjunde sekund.

De anställdas rörelser övervakas digitalt och löneavdrag väntar för den som behöver gå ifrån arbetet för

Lager. Utanför Zalandos lager norr om Stockholm.

ett toalettbesök eller för att ta en huvudvärkstablett. Ett nytt lagersystem gör det omöjligt för de anställda att hålla reda på var varor finns, utan de är utlämnade till att följa sin handdators instruktioner. En lagerarbetare hos Amazon behandlas idag i mycket precis som en robot, ett par händer som förväntas arbeta helt utan hänsyn till resten av kroppens behov.

Behövs internationell samverkan

Fackförbunden som normalt sett värnar sina medlemmars intressen har svårt att komma åt de stora e-handelsbolagen. Att bolagens verksamhet är global och lätt kan styras om gör att nationella strejker inte riktigt biter. Det behövs nya grepp för att kunna hantera den nya sortens företag, och ett sådant kan vara facklig samverkan över nationsgränserna.

– Det finns till exempel sedan 2014 en internationell organisation, Amazon Workers International, som samordnar fackanslutna hos Amazon i både USA och flera europeiska länder. Fackföreningarna märkte att strejker i ett land bara ledde till att leveranser styrdes om till andra lager och att arbetarna i grannländer tvingades arbeta ännu hårdare. När fackförbundet Verdi i Tyskland strejkade till exempel, då blev arbetsbördan istället större på de polska lagren, berättar Julia Lindblom.

– För att de tyska strejkerna skulle få någon effekt så krävdes det att företaget inte kunde överbelasta de

polska arbetarna för att kompensera. Det blev ett problem eftersom arbetare i Polen inte får gå i strejk om de inte kan få stöd av över 50 procent av de anställda på alla landets lager. För att stödja strejkerna i Tyskland genomförde de istället slow downs, maskade på jobbet helt enkelt, och det gjorde att de tyska strejkerna blev kännbara. Det har krävts mer internationell solidaritet från fackförbundens sida helt enkelt, fortsätter hon.

Aggressiv skatteplanering

Företagens globala verksamhet har också inneburit problem för många regeringar att beskatta nätjätternas vinster. Speciellt Amazon är kända för sin aggressiva skatteplanering, men många av de stora techbolagen använder liknande metoder. Vänsterpartiet lade i riksdagen fram ett utskottsinitiativ som skulle ha tvingat multinationella företag att redovisa i vilka länder de skattade, och hur mycket, men det röstades ner. Lösningen blev istället att driva samma fråga i EU, där ett liknande förslag faktiskt gick igenom. Tony Haddou, Vänsterpartiets tidigare skattepolitiska (och numera migrationspolitiska) talesperson, har varit inblandad i arbetet med lagändringar som ska göra det möjligt att stoppa storföretagens skatteflykt.

– Svenska regeringen röstade emot förslaget, tillsammans med regeringarna i skatteparadis som

Tony Haddou
tidigare skatte-
politisk talesperson,
numera migrations-
politisk talesperson

Luxemburg och Malta. De tror att de gynnar svenska intressen genom att gynna våra inhemska techbolag, men samtidigt rapporterar Oxfam att skatteflykten kostar Sverige 23 miljarder i intäkter varje år. Det är pengar som hade kunnat stärka välfärden med till exempel 45 000 nya sjuksköterskor. Man måste ändå fråga sig om techbolagen verkligen är värda den förlusten, säger Tony Haddou.

Den svenska regeringens ovilja att samarbeta mot skatteflykten och uppgifter om att regeringen försökt mörka protokoll ledde till slut till att Tony Haddou gjorde en anmälan till Konstitutionsutskottet mot Magdalena Andersson, då Sveriges finansminister.

– Det är inte rimligt att Sverige hör till länderna som försöker stoppa EU:s arbete för att få större insyn

i de europeiska skatteparadisen. Där har Magdalena Andersson något att stå till svars för.

Finns en ljusning

I frågan om skatteflykt verkar det finnas en ljusning vid horisonten. I spåren av de senaste årens pandemi har regeringar i flera länder insett behovet av att stärka välfärd och krisberedskap, och därför börjat leta sätt att öka sina skatteintäkter. Men det behövs starkare lagstiftning och mer samarbete över landsgränser om de stora nätjättarnas skatteflykt ska kunna kontrolleras. Vare sig det handlar om lagerarbetarnas arbetsvillkor eller behovet av att stärka statskassor verkar det vara en ökad internationell solidaritet som är vägen framåt.

TEXT: MARTIN THÅSTRÖM

FOTO: HASSE HEDSTRÖM

"Skatteflykten kostar Sverige 23 miljarder i intäkter varje år."

Kommentar

Cizcie Weidby

arbetspolitisk talesperson (V)

Vad är det som gör arbetarna på Zalando eller Amazons lager extra utsatta?

– Det finns så klart många orsaker, och det är inte bara i den branschen arbetare blir utnyttjade. Men vad det i grund och botten handlar om är osäkra anställningar där de anställda antingen inte vet om att det finns fackföreningar de kan gå med i eller inte vågar eller har råd att ansluta sig till en. Ofta är det dessutom nyanställda som utnyttjas allra grövst, och för dem är det så mycket som hänger på att de har ett jobb att de kan gå med på nästan vad som helst utan att klaga.

Många av de anställda på Zalando hade kollektivavtal men utnyttjades ändå, är det verkligen facklig anslutning och kollektivavtal som är lösningen?

– Kollektivavtal löser inte allt, och när arbetsgivaren kan ha de anställda på nollkontrakt eller till och med tvinga dem att vara egenanställda kommer de undan mycket av sitt ansvar. Men det är trots allt de stora fackföreningarna som har makten att trycka på för bättre arbetsvillkor, tryggare anställningar och lagstiftning som säkerställer att alla företag behandlar sina anställda humanit. Det grundläggande problemet är att lagstiftningen har anpassats för att göra den här sortens anställningar och arbetsvillkor möjliga, eftersom det gynnar arbetsgivare och investerare. Där är det

FOTO: AGNES STUBER

vi politiker och de stora fackförbunden som har makt att förändra till det bättre.

Vilka förändringar skulle behöva drivas igenom politiskt för att få stopp på de oschyssta anställningarna och få ordning på arbetsmarknaden?

– Det behövs en lång rad förändringar, och det handlar inte bara om förändringar i arbetslagstiftningen. Vi behöver till exempel göra förändringar i migrationslagstiftningen, så att nyanländas uppehållstillstånd inte är direkt beroende av deras arbete. Gör vi inte det kommer det alltid finnas en grupp på arbetsmarknaden som inte vågar protestera hur de än behandlas. Sen behöver vi också reglera bort AVA, den allmänna visstidsanställningen, och skärpa upp reglerna kring vad som gäller för egenanställda. Arbetsgivaransvaret måste också ses över och uppdateras så att det fungerar också på den moderna arbetsmarknaden.

Martin Thåström

Som storslagna relationer

FOTO MARTA THESNER

Tone Schunnesson

Författare, dramatiker och krönikör

Jag minns alla mina gamla lägenheter, och vad som pågick i dem. Sedan jag flyttade till Stockholm har det blivit tio stycken. Jag och mina lägenheter är som relationer, storslagna, intensiva, förälskade relationer som ofta hastigt tagit slut. Ibland har jag sett slutet komma, ibland har det överraskat mig. Ett meddelande på Facebook när jag legat i sängen och dragit mig: "Det är tyvärr dags att flytta ut." Om jag och lägenheterna verkligen varit relationer hade det varit relationer som tagit slut på ett sårigt sätt, för jag har aldrig varit den som velat lämna (inte ens när det varit destruktivt) och jag har absolut inte någon kontakt med dem.

När man flyttar runt på andrahandsmarknaden är det som att ständigt börja om med någon ny, även fast såren från den förra inte helt har läkt. Precis som man med nya förälskelser berättar samma barndomshistorier om och om igen, sätter man i de nya lägenheterna upp samma tavlor och når upp samma fotografier, som om man aldrig gjort det förut. Som om allt var för första gången. Ibland går jag förbi ettan i Hornstull där jag bodde under två år och suckar romantiskt. Hyran var låg och granarna galna, så ingen brydde sig om vem jag var eller var jag kom i från. Andra platser frambringar inte samma värme.

För ett par veckor sedan textade en kompis att jag skulle svara på FaceTime, för han ville visa något som gällde mitt liv. Han stod framför en barack i Sickla, där jag för flera år sedan bodde i knappt åtta månader. Nu skulle barackerna rivas, och han ringde för att fira med mig. Det var åtta vidriga månader, med varningslappar om löss i soprummet och varmvatten i duschen bara fyra minuter åt gången. Tiden i Sickla var hård, och i efterhand är det svårt att veta om det var på grund av livet eller bostaden.

Lägenheten där jag nu bor har en uteplats, som skulle behöva ganska mycket kärlek. Varje morgon drar jag upp persiennen i mitt sovrum och en deprimerad jordhög med några gamla ölburkar på toppen stirrar tillbaka. Min mamma har varit förbi och försökt skapa vibb mellan mig och uteplatsen. Hon har ställt en kruka med pelargoner bredvid dörren, och plockat lite fimpar. Men ingenting biter. Jag hatar uteplatsen och vill att den ska försvinna. Uteplatsens närvaro är en smärtsam hägring

Om jag och lägenheterna verkligen varit relationer hade det varit relationer som tagit slut på ett sårigt sätt, för jag har aldrig varit den som velat lämna.

om hur underbart livet skulle vara om uteplatsen var min. Nu pekar jordplätten bara på den irriterande sanningen att den inte är min, och ett vackert möblemang kommer inte ändra på det. All kärlek och omtanke i världen kommer inte få lägenheten att kuva sig och jag har blivit sårad allt för många gånger. Men precis som med kärleksrelationer, påminner mig mamma, måste man våga kasta sig ut igen. Annars får man själv lida. Så jag går med på att köpa en växt till, och lägger en plastduk över det rangliga bordet som ser ut att ha stått framme i regn och blåst under 100 år. Kärleken till platsen är inte för platsens skull, den är för min.

Även när lägenheten lämnar mig ska jag med stolthet säga att jag gjorde allt för att den skulle stanna.

Bara Rött

Ukraina är världens tredje största exportör av vete.

RÖTT I SIFFROR:

1 000

nya jobb väntas i Kvarnsveden, där Northvolt, som är en europeisk leverantör av battericeller, köpt det nedlagda pappersbruket av Stora Enso. Verksamheten kommer att påbörjas i slutet av 2024. *Källa: SVT, TT*

3

är Ukrainas plats på listan över världens veteexportörer, Ryssland är på första plats. Kriget i Ukraina ger förutom stigande priser på olja och diesel också stigande priser på bröd. *Källa: FAO, Bloomberg*

4 990

kronor kostar ett läkarbesök på privata mödravårdskliniken HerCare, som nu försöker etablera sig i Sverige. Om du inte har privat sjukvårdsförsäkring med Länsförsäkringar eller Protector. *Källa: Hecare.se*

507 000

dollarmiljonärer har Sverige, och därmed utgör svenskarna för första gången över en procent av världens dollarmiljonärer. *Källa: Credit Suisse*

Kräkor som plockar fimpar

Glöm blåmes, papegoja, bofink och näktergal. Det är kråkan som gäller.

I alla fall när det handlar om att göra något åt de runt en miljard fimpar som slängs på gator och torg i Sverige varje år, enligt Håll Sverige Rent.

Just nu pågår ett pilotprojekt i Södertälje, som blivit en internationell sensation.

Företaget Corvid Cleaning har uppfunnit en apparat som får kråkor att plocka fimpar mot belöning i form av jord-

nötter. En godisau-tomat för fåglar.

Tomas Thernström, avfallsstrateg på Södertälje kommun, välkomnar initiativet. Särskilt som Sveriges kommuner varje år lägger enorma summor på att få bort fimpar från offentliga miljöer.

Nu återstår att få rökarna att slänga fimparna på rätt ställe, inte i buskagen, så det inte blir för dåliga villkor för kråkorna.

SÄG VAD DU TYCKER - VINN EN BOK!

Skriv till oss och ge din synpunkt om det här numret av Rött. Vad tycker du var bra? Vad var mindre bra? Vad skulle du vilja läsa om i kommande nummer? Adress och mail hittar du på sidan 2.

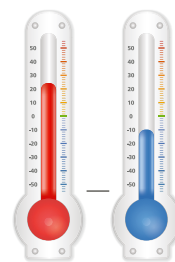
Du kan vinna *Nordisk socialism, B-laget: rapport från ett utanförskap* eller *Jag är inte död, jag är bara gammal*. Se recensionerna på sidan 36.

Förra numrets vinnare blev Lina Dahl, Trollhättan, Sara Sjöqvist, Uppsala och Göran Wallin, Helsingborg.

Tips!

Rött kommer även ut som taltidning. Ladda ner på vansterpartiet.se/rott

Vi tar tempen

Röd och het eller blå och kall? Vem hamnar på plus och vem på minus? Rött vet!

+100 Ukrainas president Volodymyr Zelenskij går till historien. Från tv-komiker och vinnare av Let's Dance till president och en hjälte som ingjutit mod i sitt folk. Och hela folket förtjänar den här platsen.

+55 Barnmorskan Hannah Dahlbäck, en av de ledande i Barnmorskeupproret, sa upp sig från förlossningen på Danderyds Sjukhus för att fokusera på upproret. Hon blev utsedd till Årets Feminista av tidningen Femina för sitt mod. Grattis BB! En kämpe är född!

+30 Nils van der Poel, som vann två guldmedaljer i OS på skridsko, gav bort en av medaljerna till författaren och förläggaren Gui Minhai som sitter fängslad i Kina. En stålman med hjärta av guld.

+3 Nu beslagats de ryska oligarkernas lyxyachter, privatplan och palats. Det blir inte roligt för gubbsen att komma hem till sina fruar och förklara att det blir inte bikini, Gucciväska, sololja, lyxjakt och i Monaco i sommar – utan lokaltåg till Novosibirsk, kamelhårsunderbyxor och en resväska full av myggolja.

-100 Vladimir Putin. Är han galen eller strategisk? Vad är det för ring han letar efter? Varför gräver han likt Gollum ner sig i Saurons bottenlösa gytta?

System Koll

Hej Natasja Bergström!

FOTO: ANNICA NYBERG

Det känns viktigt att vara med i den politiska kampen.

Alla ska få en chans i samhället

Vi säger hej till vår nya medlem Natasja Bergström!

Varför gick du med i V?

– Jag har alltid delat partiets värderingar och har velat engagera mig i partipolitiken, men jag har haft fullt upp med annat, som mitt volontärbete. Nu kände jag att det inte

kunde vänta längre. Erfarenheterna från tjej- och kvinnojourerna har också gjort att det känns viktigt att vara med i den politiska kampen mot mäns våld mot kvinnor.

Vilka är dina hjärtefrågor?

– Jämställdhet och ekonomisk rättvisa. Jag tycker att det

är viktigt att alla får rätten till en bra och likvärdig utbildning, det är det som gör att alla får en chans i samhället.

Hur engagerar du dig utöver ditt medlemskap i V?

– Jag har gjort mycket volontärbete, till exempel som ungdomsledare i CISV, en internationell organisation som arbetar med fredsutbild-

Personligt

Ålder: 24 år

Bor: Bromma i Stockholm

Familj: Bor ensam

Sysslar med: Jobbar på en tjej- och kvinnojour, pluggar franska

Läser: *Stöld* av Ann-Helen Laestadius, rekommenderas varmt!

Fritidsintresse: Dans, yoga och natur

ning för barn och unga. Där får ungdomar från hela världen mötas och diskutera ämnen som diskriminering, rasism och sexism. Målet är bland annat att förstå och förebygga strukturellt våld och skapa ett samhälls-engagemang. Jag har också jobbat volontärt för bland annat Refugees Welcome Stockholm.

Martin Thåström

V-RÖSTER MOT KRIGET I UKRAINA

"Nu träffas vi för att diskutera den nordiska vänsterns gemensamma agerande framåt. I dessa tider måste vi hålla ihop, tillsammans stå upp mot en auktoritär och oberäknelig rysk ledare som begår ett av de värsta brotten mot mänskligheten."

Nooshi Dadgostar, partiledare, efter möte i Bryssel med partiledarkollegorna Mai Villadsen, från Enhedslisten i Danmark och Li Andersson, från Vänsterförbundet i Finland.

"Låt oss inte heller glömma att Putins regim bärs upp av penningstinna oligarker, som sitter på pengar från rysk olja och gas, från det globala finanskasinot och från en sedan länge pågående plundring av det ryska folkets tillgångar och arbetsinsatser."

Ali Esbati, ekonomisk-politisk talesperson (ur tal på manifestation till stöd för Ukraina).

"Vi från Vänsterpartiet står upp för asylrätten, och förväntar oss att Sverige ska ta emot de flyktingar som flyr från krig! Internationell solidaritet – arbetarklassens kampenhet!"

Lorena Delgado Varas, riksdagsledamot (ur tal på manifestation till stöd för Ukraina).

FOTO: AGNES STUBER

Annons

FÖRFATTAR-DRÖMMAR?

DO THE WRITE THING

LÄS SKRIVARSKOLAN PÅ DISTANS

PÅ VÄNSTERNES SKOLA

KVARNBY FOLK HÖGSKOLA

SKRIVARSKOLAN.COM

KVARNBY.SE

Verksamhetschefen Jessica Wångren är alltid beredd att lämna sitt kontor och hugga i där det behövs.

Rum för hälsa och engagemang

När hälsocentralen i Offerdal hotades av nedläggning tog medborgarna saken i egna händer och bildade ett kooperativ. Engagemang, glädje och samarbete präglar verksamheten, som får toppbetyg av patienterna.

-Här känner jag personalen, och de känner mig. Det känns väldigt tryggt. Och det är jättebra att det är så nära till hälsocentralen, bara sju kilometer, säger Ingalill Palmqvist, som har kommit hit i bil för att få sitt blodtryck kollat av sköterskan Maria Edholm.

Offerdal är en socken i Krokoms kommun i Jämtland. Centralorten heter Änge och har cirka 350 invånare. Här ligger hälsocentralen och apoteket, här finns skola och annan service. Offerdal tillhör region Jämtland-Härjedalen, som till ytan är lika stor som Skåne, Småland och Blekinge tillsammans. I hela detta område finns en enda stad, Östersund, och ett enda sjukhus, som ska betjäna de 130 000 invånarna. Att erbjuda likvärdig vård inom rimligt avstånd i en sådan region är svårt. Framför allt är det dyrt.

Fram till 1992 var det regionen som drev Offerdals hälsocentral. Sedan aviserades nedläggning. För att behålla denna service i bygden drev personalen verksamheten vidare som

ett personalkooperativ. De orkade i nästan 20 år innan de hissade vit flagg. Något måste göras, men vad?

Ett medborgarägt kooperativ

Offerdalsbygdens medborgare kallades till stormöte för att diskutera hälsocentralens framtid. Lösningen blev ett medborgarägt kooperativ med namnet Hälsorum, som drivs som en ekonomisk förening. I den nya organisationen delegerades ansvaret för ekonomi och personal till en verksamhetschef, vilket lyfte en del börda från vårdpersonalens slitna axlar. 2012, två år efter kooperativets tillkomst, startades även företagshälsovård i syfte att ge ekonomiskt stöd till hälsocentralen. Verksamhetschefen ansvarar även för denna del, och någon mer chef finns inte i organisationen.

– Jag svarar direkt inför föreningens styrelse där det även sitter med två personalrepresentanter. Vi träffas en gång i månaden. Vårdpersonalen är experter på sitt område och tar

Arbetsglädje. På Hälsorum jobbar alla sida vid sida och rycker in där det behövs.

*"Här blir
människor
sedda,
hörda och
får bra
informa-
tion."*

stort ansvar för allt som har med medicin och vård att göra. Som verksamhetschef hjälper jag dem om det saknas personal eller om det handlar om stora och komplicerade frågor som till exempel organisering av coronavaccinering, säger Jessica Wånggren, som varit verksamhetschef sedan 2018.

Nöjda patienter

Totalt jobbar 22 personer i Hälsorums verksamhet, alla funktioner inräknade. Tillsammans gör de sitt yttersta för att hjälpa patienter och kunder på bästa sätt. Den årliga patientenkäten visar att de lyckas.

– Vi är etta i landet vad gäller emotionellt stöd och tillgänglighet. Här blir människor sedda, hörda och får bra information. Vi har kvällsmottagning för att de som jobbar ska hinna hit, och vi har öppnat en filial i Krokom där man kan träffa sjukgymnasten eller den psykosociala enheten. Idag har vi 2 200 listade patienter. Det finns folk från Östersund som valt att skriva sig här trots att de har fem mil hit, säger Jessica Wånggren.

Det räcker med några korta samtal bland hälso-centralens personal för att förstå vad som ligger till

grund för patienternas hyllningar. Här flödar det av engagemang och arbetsglädje. På riktigt.

– Jag stortrivs här! Vi jobbar nära varandra och hjälps åt mellan yrkeskategorierna för patienternas bästa. Om det kommer någon och knackar på dörren utan att ha bokat tid så försöker vi alltid lösa det. I den här organisationen är det också enkelt att prova nya idéer. Jag och BVC-sköterskan startade till exempel kafé för nyblivna föräldrar i en lokal på byn, som ett alternativ till familjecentral, säger barnmorskan Anna Lewholt.

Alla hjälps åt

På en liten arbetsplats som denna måste alla hjälpas åt för att det ska fungera – sopa snö, sanda entrén, sköta telefonen, kratta kring fastigheten på våren, täcka upp för den som är sjuk. Det gäller även chefen.

– Jag gillar variation, så det passar mig bra. Att vara verksamhetschef här går inte att jämföra med något annat chefsjobb. Det är både roligt och utmanande. Eftersom jag saknar stödfunktioner i mina ordinarie arbetsuppgifter kan det ibland kännas

Nöjd. - Det är roligt att jobba här, skriv det! säger Åsa Mattsson.

ensamt, men samtidigt är jag ju en del av det här fantastiska gänget. Min ambition är att inte vara någon "överkucku", utan jobba sida vid sida med alla andra, säger Jessica Wånggren.

– Det är just detta, att vi gör det tillsammans, som gör arbetet så roligt. Och att alla är så engagerade. Men engagemanget är ingenting som kommer gratis bara för att det är ett kooperativ. Jag tror att vår drivkraft grundar sig i ett glesbygdsengagemang. Många av oss bor i trakten, och vi kämpar för vår bygd och våra jobb, säger fysioterapeuten Åsa Mattsson, och lägger till:

– Det är inte självklart att den här hälsocentralen finns. För att fortsätta att finnas måste vi visa att vi är bra.

Prisades för sin jämlikhet

2017 belönades Hälsorum med Jämlikhetsfondens stora pris för mest jämlika arbetsplats. Året innan gjorde de en stor insats för alla flyktingar som kom hit i samband med kriget i Syrien. De arbetar även aktivt med "Genushanden", ett verktyg som bidrar

till att kvinnor och män behandlas lika inom vården. Personalen på Hälsorum har mycket att vara stolta över.

Stolthet betalar dock inga fakturor. Precis som för alla andra hälsocentraler är det ekonomin som är den allra största utmaningen.

– Jag jobbar hårt för att komma bort från dyra hyrläkare och nu har vi äntligen fasta läkare på 1,5 tjänst. Och så är det ju fastigheten som börjar bli gammal. Vi måste byta tak väldigt snart och ventilationen måste förbättras. Jag har sökt bygdemedel för detta och hoppas på det bästa, säger Jessica Wånggren.

Den ekonomiska föreningen har idag 500 medlemmar vilket är något färre än tidigare. Men befolkningen i Offerdal ökar och föreningen gör vad den kan för att nå ut med information. Säkert finns det nyinflyttade som kan se värdet av att köpa andelar och samtidigt få möjlighet att påverka.

– Ekonomiskt har vi alltid kniven mot strupen. Vi har inga lönsamhetskrav, men vi kan ju heller inte gå back, säger Åsa Mattsson, som sitter med i styrelsen.

TEXT & FOTO: MI EDVINSSON

Anna Lewholt
barnmorska

Läs mer om
**Jämlikhets-
fonden**
på nästa sida!

Prisar jämlikhetsivrare

Sedan 2015 har Jämlikhetsfonden varje år delat ut 100 000 kronor till en organisation som arbetat konkret och effektivt för ett jämlikare samhälle. Bakom stiftelsen står Vänsterpartiets forne kulturborgarråd Per Sundgren.

– **D**et hela började med att jag insåg att jag varit en dålig konsument. Efter att jag gått i pension upptäckte jag att jag hade en del pengar på kontot, och jag tyckte att de kunde komma till någon bättre användning än att bara ligga där, berättar Per Sundgren.

Han presenterade idén om ett pris till jämlikhetsivrare för tankesmedjan Katalys chef, Daniel Suhonen. Något år senare var stiftelsen Jämlikhetsfonden ett faktum.

Per Sundgren är den ena grundaren och står för finanser och arrangemang, Katalys som står för administrationen, är den andra. Nu började arbetet med att hitta värdiga pristagare.

– Vi delar ut två priser varje år, ett hederspris till en person som spridit idén om ett jämlikt samhälle och det stora priset som går till en organisation. Det har inte alltid varit lätt att hitta värdiga pristagare, det ska inte handla om välgörenhet och det räcker inte med att ha fina idéer. Vi är inte som Nobels fredspris; det räcker inte med att lova att man ska göra gott, vi vill se belegg för att man faktiskt gjort gott. Men till slut har vi alltid hittat pristagare vi har varit väldigt nöjda med, förklarar Per Sundgren.

Metallsvarveri fick första priset

Det allra första priset gick till Ljurers Nickelsilverfabrik, ett litet metallsvarveri i småländska Hovmantorp. 1980 ville ägarerna dra sig tillbaka men stod utan efterträdare. Då erbjöds de

anställda att köpa och själva driva företaget, vilket de också gjorde. Nu, mer än 40 år senare, lever kooperativet vidare i en bygd där många andra industriföretag gått under.

Blandade pristagare

Bland pristagarna finns andra personal- eller medborgarägda kooperativ, men också andra typer av organisationer. Fackklubben Seko 111, som representerar arbetare i Stockholms tunnelbana och solidariskt tog strid för att förbättra städpersonalens villkor, vann 2020.

Senast vann fotbollsföreningen Nordvärm-lands, som genom att driva både affär, restaurang och second hand-försäljning står för viktig samhällsservice i glesbygdskommunerna där klubben har sitt hem.

– Ett jämlikt samhälle är målet för mig, det har jag arbetat för hela livet. Vårt pris går ofta till organisationer där människor har vågat släppa det hierarkiska tänkandet, tanken på att det måste vara någon högre upp som pekar ut riktningen, och tagit kontrollen själva istället. Det kan handla

om att som arbetare själv våga vara med och styra företaget, eller som medborgare själv ta hand om samhällsservicen när både marknaden och kommunen misslyckats. Klyftorna växer i Sverige, och vi vill uppmärksamma de som visar på att det inte måste vara så, att man inte måste acceptera den utvecklingen, slår Per Sundgren med övertygelse fast.

MARTIN THÅSTRÖM

Per Sundgren
grundare och ordförande
för Jämlikhetsfonden.

**Vill du tipsa om en organisation du tycker borde vinna årets Jämlikhetspris? Hör av dig till Jämlikhetsfondens ordförande på:
persundgren40@gmail.com.**

Vad menas egentligen med...

Arbete

- produktivt, improduktivt, reproduktivt?

I det förra numret diskuterade vi skillnaden mellan nyttig skapande verksamhet i allmänhet och arbete som skapar värde för kapitalet. Det är dags att titta närmare på vad som menas med det senare.

I dag försörjer sig (nästan) alla människor i Sverige genom att sälja sitt arbete. En försvinnande liten elit lever på att äga, och ytterligare några procent är småföretagare i egentlig mening. Betyder det att allt arbete, i den här abstrakta meningen, är likvärdigt?

Inte för Karl Marx. Allt lönearbete är nämligen inte produktivt. Med detta menar Marx att det finns en hel del arbete som visserligen betalas i lön och ger uppehälle åt dem som utför det, men som inte är värdeskapande, från kapitalets synvinkel.

Ett exempel är de som arbetar i "cirkulationssfären", det vill säga med att se till att varor blir sålda. Men ett ännu tydligare exemplet är offentliganställda. De utför med största säkerhet oftast ett nyttigt arbete. Det vill säga de skapar bruksvärden. Men: de skapar inget värde för kapitalet, det som säljs vidare som en vara. De är, menar Marx, alltså kanske helt nödvändiga för vårt samhälles existens, men de är trots det att betrakta som improduktiva.

Sätter fingret på något viktigt

Detta är naturligtvis inte ett moraliskt omdöme. Det är knappast ett tecken på ens värde som människa eller lönearbetare att det man gör är bra för kapitalet. Däremot sätter uppdelningen fingret på något viktigt som vi ser sker omkring oss hela tiden: kapitalets strävan att omvandla improduktiva arbeten till produktiva. För vad är det som händer när en vårdcentral går från att vara offentligt ägd och driven, till att ägas och drivas av en riskkapitalist? Plötsligt förvandlas allt det arbete som tidigare var "improduktivt" till produktivt arbete.

Och plötsligt blir det, med hjälp av Marx begrepp, begripligt varför högern lägger så oerhört stor kraft på att förvandla gemensamt till privat. Bara så kan all den oerhörda mängd mänskligt arbete som utförs i vård, skola och omsorg bli "nyttigt" för kapitalet. Från att ha varit en belastning (via skatten) blir det plötsligt en källa till värde. Och eftersom kapitalet inte kan växa annat än genom att utvinna värde ur levande arbete: en helt nödvändig sådan.

Fått kritik

Men samtidigt har uppdelningen i produktivt och improduktivt arbete stött på kritik, inte minst från feministiskt håll. I det här schemat är ju till exempel allt det hemarbete som mestadels utförs av kvinnor inte bara obetalt, utan improduktivt. I takt med att kvinnor under efterkrigstiden i stor utsträckning kom att jobba just i den offentliga sektorn utförde de återigen improduktivt arbete.

Även om man inte moraliserar över saken, så kan man nog vara berättigad att känna att det är något lurigt här. För att komma till rätta med detta har ett antal marxistiska feminister tagit sitt avstamp i ett annat begrepp hos Marx: nödvändigheten att reproducera själva produktivkrafterna. Vilken är den främsta produktivkraften, enligt marxismen? Just det: de faktiska kroppar och hjärnor som utför arbetet. Som Silvia Federici sammanfattat saken: är det inte uppenbart att "de som skapar de som skapar värde måste betraktas som några som skapar detta värde?"

Detta, och frågan om hur marxismen och feminismen kan fås att hänga ihop, återkommer vi till i nästa nummer.

Sam Carlshamre

"Människor vill prata med oss"

I Sverige finns fler än 300 000 fattigpensionärer, många av dem kvinnor. Tantpatrullen vill ändra på den saken. Under parollen "Gammal tant behöver större slant" är de redo att göra pensionerna till en valfråga 2022.

De flesta som någon gång har passerat riksdagshuset i Stockholm känner igen dem. Nästan varje torsdag har de stått där, i snart åtta år. Med plakat och banderoller, och med röda hattar eller baskrar på huvudena.

– Om man vill synas räcker det inte att lägga motioner i riksdagen eller att sitta på möten. Man måste ge sig ut på gator och torg. Se till att träffa och tala med människor. Vi väcker alltid uppmärksamhet, säger Birgitta Sevefjord.

Hon är en av initiativtagarna till Tantpatrullen. Idén föddes när hon och några väninnor firade en i gängets 80-årsdag.

Över födelsedagsfikat började de tala om hur svårt många kvinnor får det efter arbetslivet. Trots decennier i slitsamma jobb, ofta i offentlig sektor, möts de av en tillvaro som fattigpensionärer.

– "Varför pratar ingen om kvinnors låga pensioner?", funderade vi på, säger Birgitta Sevefjord.

– Om Sverige ska kunna kalla sig för ett välfärdssamhälle så måste ju även äldre kvinnor ha råd att gå till tandläkaren eller att

köpa nya glasögon. Så vi sa att vi får väl helt enkelt starta en tantpatrull!

Birgitta Sevefjord har sysslat med politik i nästan hela sitt liv. Bland annat har hon varit vänsterpartistiskt landstingsråd i Stockholm. Hon har alltså haft en högt uppsatt position. Ändå beskriver hon det genomslag som Tantpatrullen har fått som något helt annat, mycket större än vad hon har upplevt tidigare.

– Det engagemang vi möter från medborgarna går inte att jämföra med något jag har sett när jag har varit ute med ett politiskt parti, säger hon.

Positiv respons

– När du står på ett torg som företrädare för ett parti drar sig folk ifrån att komma fram och prata. Med Tantpatrullen är det precis tvärtom. Människor vill prata med oss. Särskilt kvinnor märker vi vill gärna berätta, inte bara om sina låga pensioner, utan också om sina liv. Responsen vi möter är otroligt positiv.

Tantpatrullen är en partipolitiskt fristående aktivistgrupp. I dag har föreningen ungefär 300 medlemmar, och ett tusental

Om man vill synas räcker det inte att lägga motioner i riksdagen.

I nästan åtta år har Tantpatrullen stått och manifesterat utanför riksdagen på Mynttorget.

Birgitta Sevefjord. En av grundarna till Tantpatrullen.

"Insikten om att de troligtvis aldrig kommer att få det bättre tar något oerhört på dem."

sympatisörer som följer arbetet bland annat via Facebook. Vissa av tantpatrullanternas är, eller har varit, aktiva i borgerliga partier. Andra, som Birgitta Sevefjord, kommer från V eller från Socialdemokraterna. Partipolitisk tillhörighet spelar ingen roll. Kampen mot kvinnors låga pensioner sträcker sig över alla eventuella blockgränser.

– Att inte vara knutna till ett specifikt parti är en nyckel till vår framgång, säger Birgitta Sevefjord.

– De flesta svenskar vet inte så mycket om pensioner och hur pensionssystemet fungerar. Man får oftast upp ögonen för frågan först när man själv blir äldre. Och då spelar det ingen roll om man tidigare har röstat på Moderaterna eller Socialdemokraterna. Man blir lika upprörd över orättvisan oavsett.

Låg pension begränsar

Historierna som Tantpatrullen möter från kvinnorna de talar med under sina aktioner är drabbande. Fler än 300 000 svenskar uppskattas idag vara fattigpensionärer, det vill säga ha en inkomst så låg som under 12 000 kronor i månaden. Birgitta Sevefjord och de andra demonstranterna möter inte bara sådana. Även kvinnor med något högre pension, 14-15 000 kronor, kan komma fram och berätta om ett mycket begränsat liv.

– Insikten om att de troligtvis aldrig kommer att få det bättre tar något oerhört på dem, säger hon.

Fakta om pensionerna

I Sverige lever omkring 300 000 pensionärer med låg inkomst. Det är den högsta siffran i Norden. 40 procent av kvinnorna och 12 procent av männen har en pension under 10 553 kronor i månaden före skatt.

Vänsterpartiet har ställt krav på regeringen om införandet av ett garantitillägg. Det innebär att nästan en halv miljon svenska pensionärer varje månad kan få upp till 1 000 kronor mer i plånboken. Alla som har en allmän inkomstgrundad pension på under 11 846 kronor per månad kommer att omfattas av garantitillägget. Nästan en miljon svenskar berörs, och höjningen för dessa i genomsnitt blir 770 kronor i månaden.

Garantitillägget är skattefritt och kommer att betalas ut automatiskt till de pensionärer som omfattas. Förslaget är framförhandlat tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet och sedan i februari skickat på remiss av regeringen. Första utbetalningen av garantitillägget föreslås ske i augusti 2022. Läs mer om garantitillägget på Vänsterpartiets hemsida.

– Trots att man redan 2006 tog ett riksdagsbeslut om att kvinnor och män ska ha förutsättning till ekonomisk självständighet livet ut så är det fortfarande många äldre kvinnor som helt saknar sådan. Har du varit fattig i ditt yrkesliv, vilket många kvinnor som har arbetat i offentlig sektor har varit, så kommer du också att vara fattig tills du dör.

Inte råd med en kaffe

Att leva i fattigdom, eller på en väldigt begränsad inkomst, är tungt. Birgitta Sevefjord berättar om vittnesmål från kvinnor som till och med undviker att träffa sina vänner, eftersom de vet att de inte har råd ens att ta en kaffe på stan.

Den grundläggande orsaken till att verkligheten ser ut så för många kvinnor är att pensionssystemet baseras på livsinkomst, menar Tantpatrullen. Så länge mäns löner är högre än kvinnors kommer kvinnor alltid få lägre pensioner.

– Själva grundbulten i systemet bygger på att kvinnor diskrimineras, säger Birgitta Sevefjord.

– Eftersom arbetsmarknaden fungerar som den gör, att kvinnors arbete värderas lägre, så kommer också ett pensionssystem som baseras på inkomster bli orättvist. Egentligen behöver vi inte bara ett nytt pensionssystem. Vi behöver att arbetsmarknaden också förändras.

Under de senaste månaderna har pensionsfrågan seglat upp högt på den politiska dagordningen.

Varje torsdag. På torsdagar samlas Tantrapatrullen på Mynttorget. I år gör de sig redo för valrörelsen.

En stark bidragande orsak till det är att Vänsterpartiet driver förslaget om garantitillägg, ett månatligt tillskott på upp till 1 000 kronor för de allra sämst betalda pensionärerna. Tantrapatrullen välkomnar det ökande intresset för deras hjärtefråga. Men garantitillägg räcker inte, menar Birgitta Sevefjord.

– 1 000 kronor mer i månaden gör förvisso stor skillnad för en fattigpensionär. Det är väldigt positivt. Men vi ser inte att det är en framkomlig väg att bara lappa och laga ett system som i grunden är felkonstruerat. Vi vill se ett helt nytt, mer demokratiskt pensionssystem. Så som det är nu, att frågan beslutas innanför stängda dörrar i pensionsgruppen och utan offentlig diskussion, tycker vi är oacceptabelt.

Förbereder sig för valet

Medan Vänsterpartiet pressar regeringen på höjd pension för de allra fattigaste förbereder sig Tantrapatrullen inför den kommande valrörelsen. Runtom i Sverige kommer lokala tantrapatruller att ge sig ut på gator och torg för att opinionsbilda. Målet är att göra pensionsfrågan till valfråga.

– Det är vår absoluta prioritet just nu, säger Birgitta Sevefjord.

– En av de främsta orsakerna till att vi har en välfärdsstat är att vi vill att människor ska kunna få ha ett bra liv även på sin ålders höst. Mot den bakgrunden borde pensionerna vara en av de viktigaste politiska frågorna. Inte bara i valrörelsen, utan överhuvudtaget.

TEXT: SARA MARTINSSON

FOTO: MAGNUS LIAM KARLSSON

3 snabba till Ida Gabrielsson, socialförsäkringspolitisk talesperson

Varför föreslår V ett garantitillägg?

– Vårt förslag innebär att en halv miljon pensionärer får 1 000 kronor i månaden skattefritt och att den genomsnittliga höjningen för en miljon pensionärer blir på 770 kronor. Det är den största höjningen av pensionerna i modern tid! Tantrapatrullen menar att förslaget är bra, men att det inte räcker för att lösa att det finns så många svenskar som är, eller kommer att bli, fattigpensionärer.

Vad är ditt budskap till dem?

– Vi stannar givetvis inte vid att endast föreslå garantitillägg. Vänsterpartiet kommer att gå fram med ytterligare förslag på hur pensionerna ska höjas.

Vad behöver förändras för att det svenska pensions-systemet ska kunna fungera bättre?

– Framåt behövs framför allt ytterligare höjningar av pensionerna. Svenska pensionärer ska ha en hyfsad pension. Vi vill höja inbetalningarna till systemet och samtidigt se till att fördela dessa medel mer jämlikt. Det skulle leda till att låg- och medelinkomsttagare får en rejäl höjning.

Borlängebornas bruk blir batterifabrik

I somras lades Borlänges anrika pappersbruk Kvarnsveden ner. Många idéer om hur de gamla fabrikslokalerna ska användas har lanserats. Många av kommunens högerpolitiker har velat se ett nytt fängelse medan Vänsterpartiets partiförening har varit för idén om ett Järnvägens hus, en samlad anläggning för forskning och materialutveckling kring tågtrafik. Nu står det klart att batteritillverkaren Northvolt kommer köpa loss lokalerna och anlägga en batterifabrik.

– Vi välkomnar det och är glada att den gröna industrin kommer hit till Borlänge. Det är heller ingen anledning att skrota planerna på ett Järnvägens hus, utan det gör bara staden ännu bättre lämpad för en sån satsning. Vi har ett lokalt forskningsinstitut, tillgång till SSAB:s materialutveckling, el från Dalälven och nu snart utveckling

av batterier för eldrift, säger partiföreningens ordförande Rikard Rudolfsson.

I ett samhälle som både behöver ställa om till gröna transporter och skapa jobb utanför storstäderna låter både batterifabriker och järnvägsforskning välkommet.

Rikard Rudolfsson framför Kvarnsvedens bruk.

HAR NI NÅGOT PÅ GÅNG I DIN FÖRENING?

Skicka tips till martin.thastrom@vansterpartiet.se för att synas i Landet runt!

Rungande succé för skånsk ringkampanj

I februari skickade Vänsterpartiets partiföreningar ut en medlemsenkät för att undersöka hur medlemmarna vill engagera sig i partiet inför valrörelsen. För att samla in så många svar som möjligt har Vänsterpartiet Skåne och partiföreningen i Malmö tillsammans genomfört en ringkampanj. Och de gjorde stordåd – under ringkampanjen samtalades det med mer än 2 700 av regionens 4 000 medlemmar och de samlade in 1 700 viktiga svar.

– Vi vet att många går med i partiet för att de vill bidra till att göra skillnad. Vårt parti bärs av

medlemmarnas arbete och organisering, inte av lobbyister eller experter. Vi kan hitta en uppgift till alla som vill engagera sig, men då är det viktigt att vi vet vad man kan och vill göra, säger Anfal Mahdi, föreningssekreterare i Vänsterpartiet Malmö.

Förutom enkätsvaren resulterade kampanjen dessutom i 147 nya skånska medlemmar.

Inför valet kommer det att hållas ringkampanjer både lokalt och nationellt, hör av dig till din lokalförening om du vill engagera dig på det här sättet i ditt område!

Uppe från vänster: Rebecca Thell, Ehab Khalaf, Oscar Andersson och Kaj Lundberg. Nedan från vänster: Amalia Tuononen, Anfal Mahdi, Anders Dahlberg. Längst fram från vänster: Hodan Omar och Emilia Sahlin, alla medlemmar i V Malmö.

Stockholms röda röst

För Vänsterpartiets medlemmar i Stockholm var det nog glädjande att se den digitala medlemstidningen Röda Röster dimpa ner i mailkorgen igen. Tidningen, som startades av Stockholmsföreningarnas ombud och V-parlamentariker, har fungerat som en plattform där både medlemmar, politiker och tjänstemän från partiet kan informera och debattera.

- Vi tycker att det är viktigt att hålla igång en konstruktiv dialog mellan alla delar av partiet, både mellan partiföreningarna här i Storstockholm och mellan människor med olika roller inom partiet, säger Monica de Santa Cruz från tidningens redaktion.

Redaktionen, som arbetar ideellt med tidningen, hoppas också att den ska kunna sprida en positiv stämning - dels internt i föreningarna men också utanför de egna leden.

- Jag tror att den kan komma att bli läst av en del specialintresserade, politiska journalister till exempel, och det är bara bra om de får insikt i vår interna demokratiska dialog.

Kristinehamn satsar på fördubbling

I Kristinehamn i östra Värmland har den lokala partiföreningen växt så det knakar. 20 nya medlemmar på ett år gör att föreningen nu har nästan 90 medlemmar. Efter två år med restriktioner är nu aktiviteten i föreningen

äntligen i full gång, man håller öppet hus varje lördag och planerar för ett stort firande på 1 maj. Föreningen satsar också stort på höstens val till kommunfullmäktige - målet är att fördubbla sina mandat i kommunen.

JÄMLIK ARBETSPLATS I OFFERDAL

Läs arbetsplatsreportaget om det medborgarägda kooperativet. Sidan 4.

Gratis menskydd i Storuman

I Storumans kommun i Lappland har Vänsterpartiet, trots att man sitter i opposition, lyckats driva igenom en motion som innebär att det kommer att finnas gratis mensskydd tillgängliga på alla kommunens grundskolor.

- Man kan tycka att det är småsaker, men det kommer göra livet lättare och mer jämställt för ganska många här i kommunen. Det känns bra att ha fått igenom, säger Daniel Johansson, gruppleddare för Vänsterpartiet Storuman.

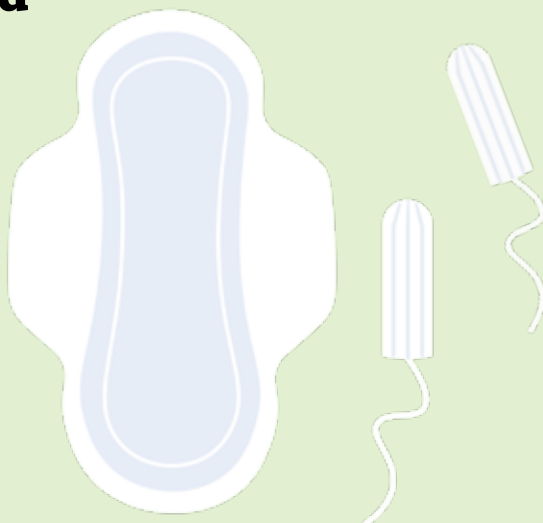

ILLUSTRATION: ISTOCK

VIP-ingång eller köksingång?

Vad hände när svensk vård fick en VIP-ingång och en köksingång? Rött reder ut med hjälp av John Lapidus, vars forskning berättar om konsekvenserna av en utveckling som pågått sedan 1990-talet.

Mannen i businessclass tog en fjärde vaccinspruta för att kunna känna sig lugn med att åka till New York igen, det gick smidigt via hans privata sjukvårdsförsäkring.

Grannen kunde få sin höftledsoperation efter bara en vecka, istället för att behöva vänta ett halvår som andra, tack vare den privata försäkringen.

En kollega på byrån klarade sin hudcancer från att sprida sig för att försäkringen gav rätt till den nya dyra immunbehandlingen, istället för cytostatikan som traditionellt ges till vanliga patienter.

Ligger de tre exemplen ovan i de politiska korten eller är framtiden redan här? I hur hög grad har den välfärdsmodell som kallats nordisk, generell, jämlik, ersatts av ett marknadsorienterat system där möjligheterna ökat att med hjälp av privata sjukvårdsförsäkringar köpa sig förbi och få snabbare, och bättre, vård?

John Lapidus, doktor i ekonomisk historia vid Handelshögskolan i Göteborg, forskar om effekterna på välfärden när alltför privata vinstdrivande aktörer tagit sig in i de offentliga systemen.

– Om vi tittar på sjukvården, som jag har granskat mest, så har vi fortfarande en lagstiftning som säger att vård ska ges på lika villkor och efter behov, men i verkligheten ser det ut på ett helt annat sätt. Vi har fått ett parallellt system där nästan 15 procent av den vuxna befolkningen har privata sjukvårdsförsäkringar och därmed egen ingång till vården, säger John Lapidus.

700 000 privata försäkringar

En tudelad välfärd är något vi ser i många betydligt mer liberala och ojämlika länder än vårt, och som vi inte alls har haft i Sverige och de nordiska länderna på det här sättet tidigare. Men de sista tio åren har utvecklingen gått väldigt snabbt i den riktningen. Runt 700 000 personer har tecknat privata sjukvårdsförsäkringar i Sverige. John Lapidus ser den privatiserade driften som ytterligare tecken på att vi fått en parallell, eller tudelad, välfärd. Sambandet mellan privat drift och privat finansiering är mycket tydlig, understryker han.

– Privatiseringen av driften började ju tidigare och är egentligen själva förutsättningen

Vi har fått ett parallellt system.

*"De
har sin
snabba
access till
vården
genom sin
egen VIP-
ingång."*

för att privata finansieringslösningar skulle kunna växa fram. Vi har ju haft utförsäljningar och privata aktörer redan sedan tidigt 1990-tal i Sverige, särskilt långtgående inom primärvården med många privata vårdcentraler, säger John Lapidus.

– Sedan är privata sjukvårdsförsäkringar inte heller privata. I själva verket handlar det ju om halvprivata finansieringslösningar där staten på olika sätt hjälper till och sponsrar mer välmående grupper ur befolkningen som försäkrar sig.

Avlastning eller belastning?

Företrädare för den privata vårdmarknaden hävdar att ökad privatisering skulle vara bra för den svenska välfärdsmodellen. Att de privata aktörerna i själva verket avlastar den gemensamma vården, särskilt nu när den är extra pressad.

– Det är ett oerhört statistiskt sätt att se på ett samhälle, för det bygger på tanken att ju fler som lämnar den offentliga vården, desto bättre vore det för den offentliga vården. Tvärtom är det så att ju fler som lämnar det offentliga systemet som vi byggt upp i Sverige, desto mer urholkas systemet, säger John Lapidus.

Även skatteviljan minskar ju fler som känner att de har ordnat sin egen vård och därmed inte behöver den offentliga vården. Det är ofta de mest röststarka och penningstarka grupperna i samhället som tecknar privata försäkringar, och när de försvinner ur den offentliga sektorn har de inget egenintresse av att åtgärda de brister som finns i den offentliga vården.

– De ser inte ens de bristerna längre, för de har sin snabba access till vården genom sin egen VIP-ingång.

Din nya bok heter *The Quest for a Divided Welfare State. Vems uppdrag är det? Eller på vems uppdrag sker förändringen mot en tudelad välfärd?*

– Vi har en lång rad aktörer som har ett pådrivande intresse i den här frågan och det är de privata vårdgivarna och försäkringsbranschen. Svensk försäkring är en branschorganisation som driver på väldigt mycket för att det ska bli ännu mer försäkringsmarknad inom vården.

– Förutom de naturliga aktörerna finns ännu fler som dras in i den här utvecklingen, med eller mot

John Lapidus

Ålder: 48 år.

Gör: Ekonomhistoriker, författare och debattör i välfärdsfrågor och särskilt privatiseringen av drift och finansiering. Skrivit boken *Vårdstölden*, 2018, som kraftigt bidrog till att sätta frågan om privata sjukvårdsförsäkringar på den politiska kartan.

Aktuell med: Pågående forskningsprojekt kring privata sjukvårdsförsäkringar och den gömda välfärden.

Övrigt: Debuterade som författare 2004 med romanen *Missionärerna*. 2009 utkom hans andra roman, *De modlösa*. 2011 utkom Lapidus tredje roman, *Sverige 2017*. Han har även varit musiker och skrev låten *Brand* som han spelade in tillsammans med Mikael Wiehe.

sin vilja. Det gäller till exempel fackföreningsrörelsen, framförallt tjänstemannafacken. LO står än så länge väldigt kritiskt emot den här utvecklingen, men både TCO och SACO har en majoritet medlemsförbund som redan erbjuder privata sjukvårdsförsäkringar.

– Sen har vi försäkringstagarna själva som blir en del av den här utvecklingen och som tycker att det här är bra och ska fortsätta, så att det nästan blir som ett självspelande piano, säger John Lapidus.

Under tiden som omikron spridit sig har alltför oroat sig över att vårdpersonalen på våra sjukhus är helt utmattade. Det skrivs och rapporteras om hur få vårdplatser Sverige har i förhållande till andra länder i Europa och hur vårdkrisen kan drabba andra viktiga samhällsfunktioner.

Vilken roll spelar pandemin för den svåra situationen i vården?

– Pandemin skapar en ökad oro kring sjukvården samtidigt som det kommer många rapporter om att vården är underbemannad och det fattas resurser. Ur den aspekten tror jag att pandemin är ganska gynnsam för de privata intressena och sjukförsäkringsbranschen. Samtidigt är det känsligt för försäkringsbranschen i det här läget; det blir ännu fler krav från många människor att nu när det är pandemi så ska det väl ändå vara på lika villkor. Vi minns till exempel vad som hände när vissa tog vaccin före andra. Det blev ju rätt uppmärksammat.

– Å ena sidan är den alltmer uppenbara ojämlikheten i vården alltså ganska känslig för försäkringsbranschen i pandemin, å andra sidan ser de nya chanser att växa ytterligare när det kommer krisrapporter om att folk är oroliga för att vården är i kris.

Innebär pandemin möjligheter för vänstern att få gehör för politiska krav på förändring av marknadsvården, liksom med marknadsskolan, där också kritiska gränser tycks ha passerats?

– Jo, så är det absolut! Den fördjupade vårdkrisen visar ju för många människor att det finns ett statligt övergripande ansvar som man har släppt, att många privata vårdgivare inte hjälper till med pandemivården och att staten inte har några möjligheter att kräva det. Att alla de samlade vårdresurserna sätts in i ett sånt här läge borde ju vara givet, så visst är det ett bra tillfälle att peka på att vi behöver samordning, vi behöver offentlig styrning.

Ändå har debatten om marknadsskolan varit hårdare än den om marknadsvården, hur ser du på det som välfärdsforskare?

– På ett sätt är det väldigt förvånande. Nedmonteringen av det gemensamma har ju faktiskt gått längre inom sjukvården än inom skolan. Vi får visserligen många larmrapporter om skolan; om segregation och betygsinflation, som följer i friskolesystemets spår; men det är trots allt fortfarande så att skolan är gratis ➤

"Visst är det ett bra tillfälle att peka på att vi behöver samordning, vi behöver offentlig styrning."

och offentligt finansierad, så i skolan har vi ännu inte sett att friskolor tar ut väldigt höga skolavgifter, vilket de faktiskt är förbjudna att göra.

– Jag tror att det snart blir ett tryck från friskolor att få göra det, men i vården har det på det sättet redan gått mycket längre än i skolan, för där ser vi ju framväxten av detta parallella finansieringssystem. Så det är lite märkligt att det jämförelsevis är så pass få blickar som riktas mot marknadifieringen av sjukvården.

Fackens roll mot tudelad välfärd

John Lapidus är också kritisk till fackföreningarnas roll i förändringen mot tudelad välfärd. Han anser att framförallt tjänstemannafacken legitimerar utvecklingen genom att själva erbjuda sina medlemmar att teckna privata sjukvårdsförsäkringar. LO är fortfarande kritiska, men frågan är hur länge de kommer att stå emot.

– Om privata sjukvårdsförsäkringar är något som alla inom SACO och TCO normaliserar kommer det att komma krav från enskilda LO-förbund och medlemmar på kongresser att trygga medlemmarna genom försäkringar. Vi har ju sett att LO-förbund tecknat andra försäkringar för sina medlemmar, som till exempel inkomstförsäkring. Det började även där med tjänstemannafacken, med sina högavlönade medlemmar, och sen sprider det sig till LO-förbunden. Det är ingen naturlag att det måste bli så, men det finns en klar risk.

– Samtidigt finns vaksamma, medvetna personer inom LO som ser faran och skriver kritiskt om privata sjukvårdsförsäkringar och ser att de riskerar att urholka den gemensamma välfärden.

”Den gömda välfärden” är ett internationellt erkänt begrepp, men rätt okänt här i Sverige. Varför är det så okänt?

– På ett sätt märks inte systemförändringen så tydligt i Sverige än. När man förbättrar för folk i toppen utan att det märks för andra sker ingen kraftig reaktion, utan det är en smygande, gradvis försämring. Det är därför begreppet ”den gömda välfärden” är relevant.

John Lapidus berättar att han har intervjuat väldigt många läkare och sjuksköterskor som berättar hur det här parallella systemet fungerar, och det är uppenbart så att man har två ingångar till vården.

– Vissa kliniker har läkare som enbart tar försäkringspatienter, andra växlar mellan försäkringspatienter och vanliga patienter. Vissa dagar tar man försäkringskunder, andra dagar vanliga patienter.

Utredningen om privata sjukvårdsförsäkringar

Hösten 2021 presenterade juristen Karin Lewin sin utredning om privata sjukvårdsförsäkringar. Utredningen föreslog inte någon form av stopplag, trots att detta stod i direktiven, och fick skarp kritik av bland annat LO och Svenska Läkarsällskapet, som, liksom John Lapidus, ansåg att den borde göras om.

Den 8 februari i år tillsatte regeringen en ny utredning med uppdraget att lämna förslag på ett förbud mot privata sjukvårdsförsäkringar inom den offentligfinansierade vården. Utredaren Sofi Nyström ska lämna förslag som i möjligaste mån innebär följande:

- att en privat vårdgivare som ingår avtal om hälso- och sjukvårdstjänster med en region, och därmed bedriver offentligfinansierad vård, inte får ta emot patienter vars vård finansieras av en privat sjukvårdsförsäkring för sådan vård som avtalet med regionen avser, och
- att offentligfinansierade vårdgivare får ta emot remitterade patienter från privata vårdgivare endast om den privata vårdgivaren har avtal om hälso- och sjukvårdstjänster med en region och därmed bedriver offentligfinansierad vård.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2022.

Det är svårt att få ut rätt siffror om finansieringen, branschorganisationen Svensk försäkring sitter på allt material och lämnar ogärna ut uppgifter, enligt John Lapidus. Till och med statliga utredare dras in.

– De hamnar i en sorts beroendeställning till Svensk försäkring när de ska utreda hur systemet ser ut och fungerar. De får liksom be snällt om material.

– I alla samhällen finns det nepotism, men här är sorteringen av folk och folk så tydlig. I Sverige stiftar vi nu lagar för att den ska kunna växa. Den gömda välfärden är mycket hemlig, det syns inte för alla att det finns olika ingångar, och att den här sponsringen av vissas förtur äger rum.

Bit kvar till amerikansk ojämlikhet

I USA säger man ”He’s/She’s on welfare” när man menar att någon lever på bidrag från samhället. Det har en mycket

degraderande klang. I Sverige har vi tvärtom varit stolta över vår gemensamma välfärd, där behov ska gå före plånbok. Kanske håller det på att förändras nu.

– Vi har en bra bit kvar till en amerikansk nivå av ojämlikhet. Vi har fortfarande många fina saker kvar i det svenska systemet, det vill jag betona.

– Men även här i Sverige ser vi alltså framväxten av en helt annan kultur, där läkare ser på patienter på olika sätt, och kunder jämför sig med grannen: han har en guld-försäkring och jag har bara en silver-försäkring... Det blir en ny slags hets till skillnad från tidigare där alla stod i samma kö, satt i samma väntrum. Det kunde finnas problem med det systemet, men detta är också väldigt kostnadsdrivande, förutom att det är djupt orättvist.

TEXT: ÅSA MATTSSON
ILLUSTRATION: MIA FERNAU

- Litteratur var närmast
klassfiendens ord. Poesi
fanns överhuvudtaget inte,
berättar poeten Johan
Jönson om sin uppväxt.

Provokativ poesi

Han är poeten som hyllats för sina skildringar av arbete. I mer än 30 år har Johan Jönson gett ut böcker som i sin omfångsrikedom och tematik inte liknar någon annans.

Knappt 30 sekunder hinner gå från det att vi kliver in genom dörren till att Johan Jönson deklarerar:

– Jag vill inte läsa skiten sen!

Han skrattar, det gör han ofta och påfallande varmt. Hyreslägenheten i Örnsberg, söder om söder i Stockholm, är ombonad. Fotografier i ramar hänger på väggarna. På köksbordet ligger ett pappersexemplar av Dagens Nyheter. Johan Jönson har nyligen flyttat sin arbetsplats från en lokal i området hem hit. Så böcker finns överallt. I varenda hylla, i varje rum, från golv till tak.

– I miljön där jag växte upp fanns inte litteratur, säger han när vi slagit oss ned vid bordet i vardagsrummet.

– Litteratur var närmast klassfiendens ord. Poesi fanns överhuvudtaget inte. Men sedan såg jag poeter på tv i 20-årsåldern. Jag tyckte att det verkade som ett perfekt liv. Man har ett skitenkelt jobb och man får knulla jämt, tänkte jag. En poet verkade vara ungefär som en rockstjärna.

Så nära en rockstjärna man kan komma

Tre decennier och lite till senare har han förvisso förstått att riktigt så lätt är det inte att vara poet. Men bilden av honom i offentligheten är, oavsett hur mycket han själv skulle protestera mot beskrivningen, ungefär så nära en rockstjärna som en

svensk poet kan komma. Han är mest känd som en arbetets lyriker. I en mängd böcker har han skrivit fram den rent fysiska erfarenheten av att verka i den tunga industrin, i vården eller med att ta hand om andras skit.

Tecknar eget universum

Hans poesi är en som inte alls ställer sig in hos läsaren. Språket är ofta grovt, brutalt, pornografiskt. Drabbar med kraft. Kritikerna älskar honom, hyllar varje utgivning. Hans läsare är trofasta, har en nära relation till sin favoritförfattare. Jag kan förstås inte jämföra på det sättet. Men om jag måste skulle jag kunna säga att Johan Jönsons ställning är lite den av den svenska poesins Thåström. En särling vars skapande över tid tecknat ett allt mer detaljrikt, eget universum.

– När jag började tänka att jag skulle bli författare trodde jag inte att det var så dåligt betalt, säger han idag.

– ”Fame”, rikedom och fitta, det var vad jag trodde att man skulle få. Men med tiden blev jag ju upptagen av det estetiska. Av språket, rytmen, hur man vid skrivbordet kan ändra i det där i all oändlighet. Även om jag har skrivit om plågsamma ämnen, sorger, trauman, tortyr, så har jag alltid funnit en otrolig tillfredsställelse i själva skrivandet.

Om man i den smala fåra som är svensk experimentell litteratur kan tala om större genombrott så kom Johan Jönsons

1966 Föds. Växer sedan upp i Njurunda utanför Sundsvall.

1992 Debuterar med *Som samplingsdikter*.

1999 Skriver pjästexter åt turnerande frigruppen Teatermaskinen. Premiär för *Gränsmaterial WW4*.

"Jag tänker ofta att fan, det var inte så här det skulle bli."

2008 med poesiboken *Efter arbetsschema*. Över 800 sidor tecknar han där å ena sidan arbetet i industrin och i världen, å den andra den globala kapitalismens nermalande av det mänskliga i människan.

– Jag slås ibland av att jag aldrig har levt i något annat än en accelererande kapitalistisk logik, säger han, vid det här laget 55 år fyllda.

– Under min livstid har den politiska horisonten för en vänstermänniska som jag helt försvunnit. Det är en stor förlust, och jag tror att den får privata konsekvenser. Det är delvis därför som jag återkommer till vissa ämnen i skrivandet, som någon slags post-politisk analys av den egna tillvaron. Men jag tycker själv att jag upprepar mig för mycket. Ibland stör det mig något djävulskt.

Kan inte skriva rätt bok

Trots att hans skrivande tas emot med sådan värme av läsarna, säger Johan Jönson själv att han ännu inte skrivit boken som han egentligen vill skriva. I den senaste, *ProponeisiS: zoembient växelverkansvers*, återkommer just den tanken närmast som ett mantra genom de över 2 000 sidorna. Att boken aldrig blir som han önskat eller drömt. Att han inte kan skriva rätt bok.

– Jag tänker ofta att fan, det var inte så här det skulle bli. Jag skulle skriva en bok som folk kunde

läsa. Som morsan kunde läsa utan att skämmas! Men det går inte, jag klarar inte av det. Samtidigt... Om man tittar på andra författare så förblir de också oftast vid sin läst. Det finns några suveräna som förändrar sig, men det är väldigt sällsynt.

Jag läser självtvivel både i skrivandet och generellt som helt centralt i den senaste boken. "Varför orkar jag inte leva ett relevant liv?", "Varför går det aldrig att göra något relevant?", skriver du. Vad tänker du där?

– Vems liv som är relevant är en obehagligt socialrealistisk fråga, som tangerar det protofascistiska, jag vet det. Men jag tror att man måste ställa sig den. "Vad är det här för liv?". Jag har också märkt att omständigheterna inte skyddar en från att ifrågasätta den egna tillvaron. Jag har ju själv levt i uppriktig och djup, tvåsam kärlek i över 30 år. Ändå hemsöker de där frågorna mig på nätterna, när jag inte kan sova.

Han beskriver sitt privata liv som ofta småborgerligt. Han och Carin, hans livskamrat sedan 20-årsåldern, har två barn, vuxna nu. Sedan lite mer än ett decennium arbetar han heltid med att skriva. När ekonomin tillåter dricker han gärna ett dyrt vin. Det låter ju så trevligt, det där livet. Ändå gnager frågorna om hopplösheten där, i orden. ▶

2008 Vinner Aftonbladets litteraturpris för genombrottsboken *Efter arbetsschema*.

2009 Nomineras till Nordiska rådets litteraturpris.

2010 Ger ut *Livdikt*, som nomineras till Augustpriset.

-Jag har ju själv levt i uppriktig och djup, tvåsam kärlek i över 30 år. Ändå hemsöker de där frågorna mig på nätterna, säger Johan Jönson.

A portrait of Johan Jönson, a middle-aged man with grey hair and a beard, wearing a dark blue sweater. He is resting his head on his right hand, looking directly at the camera with a serious expression. The background is a plain, light-colored wall.

Johan Jönson har hunnit ge ut ett tjugotal böcker under sina verksamma år som poet.

– Den småborgerliga existensen känns ju bara värdelös om man är en person som fortfarande kan uppbåda en politisk fantasi om något annat, säger han.

– Fantasin är vad som krävs. Är man liberalistiskt troende och har det gott ställt så lever man ju i den bästa av världar. Allt är tillgängligt, allt är krattat och ordnat för vår klass. Eller för vår typ av konsumtionsmönster.

Den nya arbetarlitteraturen

Med jämna mellanrum ställer svenska kultursidor frågan om var den svenska arbetarklassen finns representerad i litteraturen idag. Senaste gången debatten var på tapeten framhölls en växande våg av författare som skildrar en diversifierad, modern arbetarerfarenhet. Det är inte längre bara den tunga industrin och fabriksarbetarnas verklighet som står i fokus i böckerna. Svenska arbetarförfattare idag skriver lika ofta om

den stressade vardagen i den underbemannade vården eller om de tillfälliga påhuggen med låg lön som präglar den växande tjänstesektorn.

Johan Jönsons namn brukar nästan alltid dyka upp i de där samtalen. Han är ofta till och med först när kultursidorna diskuterar ny, svensk arbetarlitteratur. Men, som han själv påpekar, hans egen livssituation idag är en bra bit ifrån vad de flesta skulle kalla att vara en arbetare.

– Mina kompisar brukar håna mig och säga att jag är en tönt som försöker leva på gamla meriter, säger han, med ett leende.

– Men att ha varit verksam i olika kroppsarbetaryrken är en outplånlig erfarenhet. Dessutom är det ett estetiskt och politiskt material som jag tycker om att använda i dikter, eftersom det görs så sällan. Jag tycker att det blir estetiskt produktivt i en bok att sätta supersvåra politiska teorier av franska eller

2020 Tilldelas Sveriges radios lyrikpris för *Marginalia/Xterminalia*. Nomineras återigen av Nordiska rådet.

2021 Ger ut sin senaste bok: *ProponeisiS: zoembient växelverkansvers*.

Johan Jönson

Ålder: 55 år.

Uppväxt: I en arbetarfamilj i Njurunda utanför Sundsvall.

Bor: Örsberg, Stockholm, där han också har skrivlokal i en källare.

Familj: Fru och två vuxna barn.

Utbildning: Självlärd. Johan Jönson anmälde sig en gång till en kurs på Stockholms Universitet men redan på uppropet kände han sig skrämmd av den främmande miljön och kom aldrig tillbaka.

Aktuell med: Sällsynta besök på bibliotek och bokhandlar, där han läser ur sin senaste omfångsrika diktsamling *ProponeisiS*.

Övrigt: I diktsamlingen *mot.vidare.mot.* (2014), andra delen av trilogin som också består av *med.bort.in.* (2012), och *dit.dit.hään.* (2016), använder Johan Jönson ofta begreppet "dödspolitik" om den förödelse som följer av kapitalets ständiga jakt på nya marknader.

italienska tänkare mot detaljer från enkelt, vanligt låglönearbete. De båda ytterligheterna befruktar varandra på något sätt.

Delar av dina texter kan också vara kroppsliga på ett äckligt eller detaljerat sexuellt sätt. Vilken roll fyller den aspekten i ditt skrivande?

– Smuts, skit, avföring, kroppsvätskor, libidon som är i farten ständigt... Allt sådant har jag alltid uppfattat som otroligt centrala ting i existensen. Att de så sällan benämns med ord ser jag som ett hyckleri. Sedan jag upptäckte att jag kan sätta sådant som uppfattas som högtstående teori i spel mot de här enkla, primitiva aspekterna av livet har jag arbetat på det sättet. Skit. Vuxenblöjor som är fyllda med piss. Egna, skenande kåtbegär. Sådant använder jag hela tiden.

Att kallas arbetarförfattare har Johan Jönson inget emot. Även om han menar att den traditionella definitionen av begreppet kanske inte håller för just honom.

– Om arbetarlitteratur ska vara litteratur av, för, om och till arbetarklassen så stämmer det inte på mig, säger han.

– Mina läsare är nästan bara akademiker. Men jag tycker inte att arbetarlitteratur måste vara bara realistisk. Den kan också ha reflexiva inslag. Som hos Lars Ahlin eller Eyvind Johnson. Om den delen ingår i definitionen av arbetarlitteratur så trivs jag med att kallas arbetarförfattare.

Inte alla är imponerade

Senare under 2022 kommer Johan Jönsons nästa bok. Precis som tidigare lär hans omvittnat lojala och entusiastiska läsare så klart kasta sig över den, liksom alldeles säkert också litteraturkritikerna kommer att göra. Men det finns faktiskt en viktig person i Johan Jönsons liv som inte är precis imponerad. När en av Sveriges mest erkända poeter ger ut nytt kommer han i vanlig ordning att inte läsas av: sin egen fru.

– Carin är helt ointresserad av min litteratur, säger Johan Jönson och skrattar.

– Hon tycker om andra författare, som till exempel Kristina Lugn och Suzanne Brögger. Men mina böcker har hon inte läst en rad av. Vi pratar heller aldrig om mitt jobb hemma. Det passar mig faktiskt väldigt bra.

TEXT: SARA MARTINSSON

FOTO: MAGNUS LIAM KARLSSON

"Att ha varit verksam i olika kroppsliga arbetaryrken är en outplånlig erfarenhet."

Recensioner

Långsam och varm elektricitet

Dom som skiner
Thåström (Razzia/Sony)

MUSIK. Knappast trodde Joakim Thåström som ung 70-talspunkare i Ebba Grön att han som 65-åring skulle vara en svensk rockikon. Men musikalisk rastlöshet som bottnar i integritet kan förlänga karriären. På sitt tionde soloalbum har Berlinbon bytt ut nästan hela sitt larmande kompband och anlitat First Aid Kit och Titiyo för extra sång. Systrarna Söderbergs röster får *Södra korset* att glittra lite av U2, medan grannbeträkelsen *Papperstunna väggar* är elektronisk soul.

Det kan verka som en ny väg, men är ännu mer en logisk fortsättning. Mörkret finns där, men av en annan, mildare sort. Det elektroniska dominerar, långsamt varmt eller maskinellt och monotont, men ändå avskalat. Bubbligheten i *Dom du behöver* blir en kontrast mot textraden "Min väg stannar om ni går" och *Stora långa gatan* överraskar när pianoklinket utmynnar i jazz.

Han tittar bakåt men också framåt, rakt in i solen. Minnena är fragmentariska och att rastlöshet kan drivas av rädsla märks i stråkprydda avskedsballaden *Toledo*. Fast särskilt personlig blir han inte, inte egentligen, inte ens i *MAMMA* med en fin text om hur Thåström hade velat veta mer om sin mamma när hon som ung kom till storstaden, redo för det nya livet.

Sprickorna mellan orden gör att texterna blir mer än vardag eller dagboksanteckningar. Att Thåström är just Thåström är det som håller ihop skivan. Han har en sårig röst och ett uttryck som lätt skulle kunna bli banalt eller parodiskt – och ofta blir det i händerna på otaliga Thåström-epigoner – men som han själv hanterar med all heder. I alla fall nästan alltid.

Bella Stenberg

B-laget - rapport från ett utanförskap

Freddot Carlsson Andersson
(Ordfront)

BOK. Freddot Carlsson Andersson är inte helt vanlig. Förutom diagnoserna som gör att han upplever världen på ett otypiskt sätt är hans förmåga att observera och resonera exceptionell. Alltför vanliga är däremot hans erfarenheter av stress, sjukskrivning och fattigdom. Boken är en stark redogörelse för hur det är att inte få plats i dagens arbetslinje, och en uppgörelse med samtiden som inte bryr sig.

Martin Thåström

Miss Marx

Regi: Susanna Nicchiarelli

FILM. Filmen handlar om Karl Marx yngsta dotter, Eleanor Marx. En berättelse med potential, med en intressant tidsera, en intressant person och en viktig feministisk kamp som förs. Tyvärr framkommer det inte i filmen. Istället blandas röriga filmiska grepp, såsom dans till punkmusik och att Eleanor plötsligt medvetet talar in i kameran, på bekostnad av hennes intressanta liv och kamp för kvinnors rättigheter.

Agnes Stuber

De oskyldiga

Regi: Eskil Vogt

FILM. Norska skräckfilmer om lediga lågstadiesbarn hör inte till vanligheterna på bioduken. Här kommer dock ett exempel, och det är solklart sevärt.

Fyra barn lämnade att vind för våg fördriva ett sommarlov dras längre och längre in i obehagliga upptåg, maktspel och övernaturliga förmågor. Det är otäckt, både det vardagliga och det fantastiska, men det är också eget, välspelet och fyllt av vackra bilder.

Martin Thåström

Jag är inte död - jag är bara gammal

Ylva Floreman (Verbal)

ESSÄ. Det är först uppfriskande att läsa Ylva Floreman personliga bok om sin mamma och hur det verkligen är att åldras och bli gammal i Sverige. Sedan är det djupt berörande. Ja, vi kan kanske bli 100 år, den biologiska kroppen lever vidare, men själva livet då?

Läs Floreman och inse att vi behöver en rejäl upprustning av svensk äldreomsorg, förutom att vi behöver göra upp med ålderismen.

Åsa Mattsson

Skriv till oss vad du tycker om det här numret och ha chans att vinna en bok. Adressen hittar du på sidan 2.

**VINN EN
BOK!**

Konkret om organisering

Nordisk socialism
Pelle Dragsted (Verbal)

BOK. Längre var det tvärtom. Vänstern hade gott om visioner – om arbetarmakt och det hägrande slutmålet – medan Socialdemokraterna erbjöd verkliga lösningar på verkliga problem. Vilket som brukade locka folket vet vi.

Men i takt med att socialdemokratin blivit sämre på det mesta utom förvaltning har situationen förändrats, vänstern har tagit på sig rollen som de som står för de faktiska förslagen. Vi ser det idag, med marknadshyror, pensioner, socialförsäkringar och marknadsskolan. Inget ont i det förstås. Men har vi tappat något på vägen? Kanske begreppet om vart vägen leder? Just i denna smärtpunkt träffar Pelle Dragsteds bok *Nordisk socialism*.

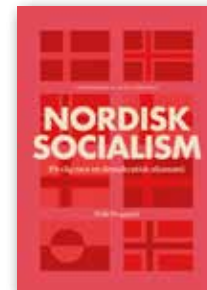
Huvuddelen av boken handlar om att beskriva det nordiska välfärdsprojektet som ett exempel på en genomförd socialism. Ibland är han kanske väl rosenskimrande när han talar om kooperationens glansdagar eller HSB:s radikala möjligheter. Men oftast

är det en jordnära beskrivning av en arbetarrörelse som faktiskt åstadkommit oerhört mycket genom hård kamp, långsiktigt arbete och bred mobilisering.

Och vi kan fortfarande lära oss mycket om hur vi konkret organiserar oss. Boken slutar med ett tiopunktsprogram för ett införande av socialismen. Som inte ens känns särskilt ogenomförligt.

Det handlar enligt Dragsted om att alltid söka den breda alliansen, utan att tappa bort principerna. Klasskampen, och den makt som arbetarklassen har, är förstås centrala. Men de rörelser som "med ett i mina ögon dåligt begrepp kallas identitetspolitiska" kan inte avfärdas. Det är tvärtom just i allianserna mellan dessa olika kamper som det socialistiska projektet kan bli den breda rörelsen för genuin förändring.

Sam Carlshamre

Vad då Zimmerwald?

Håkans Historia

Ryska socialister och fredsaktivister har nyligen tagit ett initiativ mot Putins krig, Zimmerwald 2022!

Öh... Zimmer vad då? Jo, det var i september 1915, ett år in i första världskriget och den patriotiska entusiasmen från augusti 1914 var långt borta. Det kortvariga kriget hade förvandlats till ett malande slakthus från Tannenberg till Marne, redan med miljonförluster i stupade, sårade och försvunna.

Fredssolidariteten bröt samman

Den socialdemokratiska arbetarrörelsen, organiserad i Andra Internationalen, hade under parollen "Proletärer i alla länder – förena er!" utfäst sig att aldrig låta arbetarklassen i olika länder gå i krig mot varandra. Men när mobiliseringsklockorna klämtade bröt fredssolidariteten samman. Alla försvarade ju bara sitt eget fosterland. Serbien mot Österrike-Ungern,

Tyskland mot Ryssland, Frankrike mot Tyskland och England det överfallna Belgien...

Dåtidens militärallianser kedjereagerade rakt in i katastrofen.

Manifestet spreds över hela Europa

I den lilla schweiziska byn Zimmerwald samlades den gången arbetarrörelsens fredskrafter. Zimmerwaldmanifestet för en omedelbar fred utan okkupationer, erövringar och skadestånd spreds i fabriker, brödköer och skyttegravar över hela Europa. Ännu 1915 som en svag minoritetsröst. Två år senare som en revolutionsstorm mot krigsregimerna i både öst och väst.

När ryska socialister idag söker återuppväcka Zimmerwalds anda är rösten, då detta skrivs i mars, ännu svag. Det är alltjämt 1914 som gäller. Innan krigets kränka blekhet får patriotismen att fastna i halsen.

Och fredshoppet växa till vårvind.

FOTO HASSE HEDSTRÖM

Håkan Blomqvist,
historiker och medlem
i Vänsterpartiet.

"Självklart ska vi kunna försvara våra gränser"

Från att ha varit lågt prioriterad av de flesta har försvarspolitiken seglat upp som en av vår tids mest avgörande frågor. Inte bara i globalt perspektiv utan även inrikespolitiskt och inför höstens val.

De globala frågorna har alltid stått i centrum för Vänsterpartiets själv- och världsbild. Från partiets ursprung i kampen mot Första världskrigets meningslösa slaktande, till arbetet mot kärnvapenhot och kriget i Vietnam under Kalla krigets långa år, har dessa frågor legat oss nära hjärtat.

Även under de senaste decennierna har protester mot stormaktsaggressioner – från USA:s krig i Irak och Afghanistan till Rysslands krossande av upproret i Syrien – fortsatt varit viktiga för många i vår rörelse. Samtidigt har protesterna mindre ofta berört Sverige direkt, annat än i relation till om, när och hur svenska trupper ska delta i olika "internationella insatser".

Ett angreppskrig i närområdet

Detta förändrades nästan över en natt i samband med Rysslands angrepp på Ukraina i slutet på februari. Visst hade frågan om ett skörare säkerhetsläge i Europa gjort sig påmind under en längre tid. Men ett direkt imperialistiskt angreppskrig i vårt närområde kom trots det för de flesta som ett chockartat uppvaknande, till en verklighet vi hoppades att vi lagt bakom oss.

Stormakters anspråk på att styra och ställa med andra länder blev en fråga som inte handlade om allmänna ställningstaganden,

utan blev konkreta och påtagliga. Frågan om vad det innebär att vara alliansfri aktualiserades i ett läge där ett i alla fall formellt alliansfritt land attackerades.

För att reda ut hur Vänsterpartiet ser på allt detta tog sig Rött ett samtal med partiets försvarspolitiska talesperson, Hanna Gunnarsson.

Hur skulle du säga att Vänsterpartiet generellt ser på försvaret? När det nu ska satsas, hur menar vi att de pengarna ska användas?

– I grunden anser Vänsterpartiet att vi behöver ett totalförsvar: ett försvar som kan skydda Sverige vid allvarliga kriser och i värsta fall krig. Totalförsvaret består av det militära och civila försvaret, och där menar vi att det civila försvaret är centralt. Det handlar om samhällets möjlighet att stå emot stora kriser och krig: att kunna garantera elförsörjning, transporter, mat och dricksvatten, skola och vård, försvar mot cyberattacker och så vidare.

– Det är avgörande att vi stärker samhället som helhet genom att ta tillbaka kontrollen över det vi behöver för att fungera som samhälle, göra samhället mer robust och motståndskraftigt, och utbilda fler att kunna hjälpa till och bidra.

FOTO: ISTOCK

Men om vi tittar på det militära: är inte vår långsiktiga politik nedrustning och avspänning? Varför ska vi då satsa mer pengar på försvaret?

– Här tror jag att det är viktigt att vi håller två tankar i huvudet samtidigt. Vi vill se nedrustning i världen. Till exempel borde Sverige gå med på FN:s konvention om att förbjuda kärnvapen, och generellt arbeta för avspänning. Vi tror inte heller på militära lösningar av konflikter. Där måste det till diplomati och förhandlingar.

– Samtidigt är det självklart för oss att vi ska kunna försvara våra gränser och vårt samhälle från olika former av attacker eller påverkan. Där menar vi att en uppbyggnad av det militära försvaret, efter många år av nedmontering, är nödvändig. Framför allt tycker vi att det är ett bra steg att vi utökar värnplikten och satsar på ett folkförsvaret. Det har vi drivit länge och där är vi glada att vi nu har stor samsyn.

Hur resonerar Vänsterpartiet egentligen kring försvarsbeslutet? Två procent, det är ju något som NATO har krävt. Tycker Vänsterpartiet att Sverige borde gå med i NATO nu?

– Nej. Två procent av BNP till försvaret beskrivs visserligen ofta som ett villkor för NATO-länderna, och det är därför som de borgerliga partierna har pratat om detta länge. Men att Vänsterpartiet också tycker att det är ett rimligt mål beror på andra saker. Framförallt menar vi att vår försvarsförmåga måste förbättras, efter en lång tids nedmontering och

urholkning. Det är inte samma sak som att vi har bytt åsikt om NATO. Vänsterpartiet är fortsatt starkt emot ett svenskt medlemskap och de närmanden som högern driver på idag.

Hur förhåller sig satsningar på svenskt försvar till frågan om alliansfriheten?

– Tvärt emot högern menar vi att det är just för att kunna vara alliansfria som Sverige behöver ett starkt försvar. Rysslands invasion av Ukraina visar att vi lever i en alltmer osäker och sårbar värld. Där ser vi behovet av att stärka det svenska militära försvaret, även om det inte finns något direkt militärt hot mot Sverige idag. Inte för att gå med i NATO, utan just för att kunna vara trovärdiga i vår alliansfrihet.

Men hur ska detta finansieras? Kommer inte pengarna att tas från välfärden?

– Ökningen av budgeten till det militära försvaret får inte innebära nedskärningar i välfärden. Tvärtom måste framförallt sjukvården stärkas. Inte bara för att vi ser behoven varje dag utan också för att det militära försvaret pekar på att den civila sjukvården måste bli bättre på att klara av kriser och i värsta fall krig.

– Vänsterpartiet menar att försvarsökningen ska finansieras på annat sätt, framförallt genom skatter. Värnskatten har historiskt ofta varit en skatt för att just stärka försvaret. Där instämmer vi med regeringen om att det kan vara rimligt att återinföra den, just för dessa syften.

SAM CARLSHAMRE

FOTO: AGNOSTUBER

Hanna Gunnarsson
försvarspolitisk
talesperson

Testa din röda kunskap

1. Röd låt

Låten skrevs av Neil Diamond 1967, men blev en hit först när den brittiska reggaegruppen UB40 spelade in en version av den år 1983.

- a) Red red wine
- b) Roses are red
- c) Red sails in the sunset

2. Röda flaggor

Rött är den populäraste färgen på nationsflaggor. Hur stor andel av världens nationer har rött i sin flagga?

- a) Ca 75 %
- b) ca 40 %
- c) ca 25 %

FOTO: ISTOCK

3. Röda stugor

Att måla hus röda med slamfärg är inte en så gammal svensk tradition som man kan tro. Det var först under det sena 1800-talet som rödfärgen började användas av fler än de allra rikaste. Men vad är det egentligen för ämne som ger den typiska röda färgen?

- a) Lera
- b) Torkad tallbark
- c) Koppar

4. Rött grönt

Tillhör samma växtfamilj som paprika. Under 1700- och 1800-talet ansågs den giftig i Europa. Trots det användes den som afrodisiakum. Idag vet vi att den varken är giftig eller ger bättre sexliv, däremot att den innehåller näringsämnet lykopen och blir nyttigare om den värms upp.

- a) Tomat
- b) Chilipeppar
- c) Granatäpple

5. Rött och vad då?

I politiken betraktar nog de flesta av oss brunt som den färg som ligger längst ifrån den röda. Men inom färgläran är det en annan färg som ligger längst ifrån rött. Vilken är den så kallade komplementfärgen till rött?

- a) Blå
- b) Grön
- c) Gul

6. Röda karaktärer

En piratkapten, en adlig stridspilot och en räddande ängel för aristokrater under franska revolutionen. Vilken av dessa tre karaktärer är INTE en fiktiv (påhittad) person?

- a) Rackham den röde
- b) Röde baronen
- c) Röda nejlikan

7. Röd mat

Godis och andra rödfärgade livsmedel har ofta fått sin färg av en tillsats som går under beteckningen E 120. Färgämnet, som kallas karmin, har använts i åtminstone 2 000 år och Carl von Linné gjorde ett misslyckat försök att producera det i Sverige under 1700-talet. Vad består färgämnet av?

- a) Krossade sköldlöss
- b) Fermenterade sötvattenalger
- c) Bär från liljekonvaljen

8. Rött på film

Filmhistoriens kanske mest ikoniska skor är förstås röda. Filmen är från 1939 och hade en huvudperson spelad av en lika ikonisk skådespelerska. Vilken skådespelerska och vilken film?

- a) Vivien Leigh i Borta med vinden
- b) Greta Garbo i Ninotschka
- c) Judy Garland i Trollkarlen från Oz

FOTO: PHOTOFEEST